

Vývoj hospodárskej kriminality v Slovenskej republike v období rokov 1993 až 2010

Anotácia: Autorka sa v článku zaoberá problematikou vývoja a úrovňou objasňovania hospodárskej kriminality páchanej v Slovenskej republike po roku 1993. Poukazuje na stav, dynamiku, ako aj na zmenu štruktúry hospodárskej kriminality v Slovenskej republike v období rokov 1993 až 2010.

Kľúčové slová: hospodárska kriminalita, stav kriminality, štruktúra kriminality, úroveň objasňovania kriminality.

Prvé zmienky o trestnej činnosti v oblasti ekonomiky boli zaznamenané v druhej polovici 19. storočia, a to v prejave Edwina C. Hilla, ktorý páchatel'ov hospodárskej trestnej činnosti nazval tzv. „kriminálnymi kapitalistami“. Významný pokrok v tomto smere zaznamenal Edwin H. Sutherland, ktorý v roku 1939 označil hospodársku kriminalitu ako „White-Collar Criminality“ (kriminalitu bielych golierov), a tento názov sa používa doposiaľ. Nástupca Sutherlandovej teórie B. Clinard definuje kriminalitu „bielych golierov“ ako porušenie zákona predovšetkým skupinou obchodníkov, slobodných pracovníkov a úradníkov v súvislosti s ich prácou.¹

Obdobne Frank E. Hartung v roku 1950 kriminalitu „bielych golierov“ definuje ako porušovanie hospodárskeho zákona, ktoré je páchané pre finančný zisk, a to firmou, s jej pomocou alebo prostredníctvom jej pracovníkov pri plnení obchodnej činnosti. „Snahy odborníkov definovať hospodársku kriminalitu neustali ani po II. svetovej vojne. Fress v rokoch 1945 – 1948 definuje hospodársku kriminalitu ako kriminalitu, ktorej hlavným aspektom je prehrešenie sa proti platnému hospodárskemu systému“.²

V minulosti patrila Československá socialistická republika zohľadnením spoločenského zriadenia medzi krajiny s tzv. „totalitným režimom“, teda zriadením, pre ktoré bolo charakteristické obmedzovanie základných ľudských práv a slobôd. Bolo to obdobie vlády jednej politickej strany, obdobie hospodárskeho plánovania na päťročnice. K zmene spoločenského zriadenia došlo na našom území po 17. novembri 1989, po tzv. „nežnej revolúcii“. Komunistická strana Československa prestala byť len jedinou vládnuou stranou, došlo k zmene plánovaného hospodárstva na trhové hospodárstvo a k postupnej transformácii legislatívy. Prestali byť obmedzované základné ľudské práva a slobody, otvorili sa hranice na západ, zmenili sa vymoženosti obyvateľ'ov, prehodnotili sa morálne zásady a pod. Rozsiahle celospoločenské zmeny vo vtedajšej Československej socialistickej republike priniesli nielen pozitíva, ale aj dovtedy neznáme negatíva, ako napríklad, nezamestnanosť, chudobu, organizovanú kriminalitu, drogy a iné.

Oblasť ekonomiky predstavovala široké spektrum vzniku trestnej činnosti. Predčasná dekriminálnizácia niektorých trestných činov spočívajúca v nezodpovednom nakladaní so štátnym majetkom a úplné zrušenie vnútorných a vonkajších kontrolných systémov bolo hlavnou príčinou takmer bezrizikového obohatenia jednotlivcov i skupín.

Podobné zmeny evidujeme aj v štátoch susediacich so Slovenskou republikou, zlymi sú napríklad Poľsko či Česká republika.

Ako uvádza napríklad Dworzecki, J. „Charakter hospodárskej trestnej činnosti robí oveľa zložitejším jej štruktúra, od napríklad trestnej činnosti až po formu organizovaného

¹ Kolektív autorov: *Kriminológia – osobitná časť II. diel*, Bratislava : APZ 2001, s. 185-186.

² Kolektív autorov: *Kriminológia – osobitná časť II. diel*, Bratislava : APZ 2001, s. 186.

zločinu. Organizovaná kriminalita ekonomického charakteru sa veľmi často deje pod pláštikom legálne pôsobiacich inštitúcií alebo v zjavnej symbióze s nimi, pretože subjekty zainteresované do kamufláže, vystupujúce v prestrojení spravidla vždy utrpia škodu.“³

Podobne v Českej republike autori Kuchta, J. a Válková, H. uvádzajú, že „významným negatívnym ponovembrovým javom je nepochybne aj nárast hospodárskej a majetkovej kriminality. Pričom predovšetkým hospodárska kriminalita ovplyvňuje zásadným spôsobom kvalitu života spoločnosti, pretože sa okrem iných aspektov dotýka základných príjmových zložiek štátu.“⁴

Nemôžeme nespomenúť kriminogénne faktory z oblasti ekonomiky, ktoré vyplývajú z technického rozvoja. Nárast rôznorodosti a dynamický vývoj výrobných prostriedkov, ale najmä spotrebných technických prostriedkov (napr. spotrebná elektronika, počítače, moderné automobily), rozšíril počet objektov záujmu delikventov, rovnako ako originálne a efektívne technologické procesy, prinášajú oveľa rafinovanejšie spôsoby páchania trestnej činnosti (počítačová kriminalita), ale na druhej strane prinášajú i technicky dokonalejšie prostriedky ochrany proti kriminalite.“⁵

Na základe daných zmien môžeme konštatovať, že sa na našom území podstatne zmenila kvantita, ale aj kvalita kriminality. Jednou zo závažnejších foriem kriminality je hospodárska kriminalita, ktorá na rozdiel od majetkovej kriminality (pri ktorej motívom páchania je taktiež získanie neoprávneného majetkového prospechu) je páchaná omnoho premyslenejším a vypočítavejším spôsobom, následkom čoho je aj jej vysoká latencia. O vytvorenie definície hospodárskej kriminality a určenie jej obsahu a pojmových znakov sa usilovali viacerí odborníci, ktorí sa predmetnou problematikou zaoberali. Na základe skôr uvedených definícií možno hospodársku kriminalitu vymedziť ako „spoločensky nebezpečné konanie, naplňujúce skutkovú podstatu trestných činov obsiahnutých predovšetkým v piatej hlave osobitnej časti Trestného zákona⁶, ktorá poskytuje ochranu záujmom štátu v oblasti ekonomiky“.⁷

Hlavným zdrojom informácií o zmenách a vývoji trestnej činnosti zostávajú štatistické údaje o trestných činoch zaznamenané políciou. Oficiálne štatistiky Policajného zboru SR⁸ vypovedajú však len o kriminalite oficiálne evidovanej, nezahŕňajú kriminalitu reálnu, skutočne spáchanú. Stav kriminality je pritom veľmi ovplyvnený aj permanentnými úpravami zákonov a iných právnych noriem, ktoré sa pri evidencii stavu kriminality nezohľadňujú.⁹

V roku 1993 dosiahol počet trestných činov evidovaných v Slovenskej republike (SR) maximálnu hodnotu za celé tzv. „porevolučné obdobie“. Po uvedenom roku 1993 došlo k poklesu celkového počtu evidovaných trestných činov, pričom v období rokov 1996 – 2001 sa pohyboval tesne pod hranicou 100 000 trestných činov. V roku 2004 celkový počet evidovaných trestných činov opäť kulminoval a dosiahol hodnotu 131 244 trestných činov. Po uvedenom roku počet trestných činov do roku 2009 klesal na 104 905, čo však v porovnaní

³ DWORZECKI, J., SZYM CZYK, J. *Kryminologia*. s. 150.

⁴ KUČHTA, J., VÁLKOVÁ, H et. al. *Základy kriminológie a trestní politiky*. s. 350.

⁵ ZAPLETAL, J. *Kriminologie – Díl I*. Obecná část, s. 51.

⁶ Zákona NR SR č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

⁷ Poznámka: Do roku 2005 to boli trestné činy obsiahnuté právne v II. hlave osobitnej časti zákona č. 141/1964 Zb. - Trestný zákon.

⁸ Poznámka: Vestník MV SR OV. Ročník: 2005, čiastka 108. Nariadenie ministra vnútra SR o používaní informačných systémov Policajného zboru evidenčno-štatistického systému kriminality a systému súčasne stíhaných osôb. Informačný systém Policajného zboru evidenčno-štatistický systém kriminality. Jeho výstupy sú spracované zo štatistik Policajného zboru. Zdroj: ÚCEP Banská Bystrica.

⁹ Poznámka: Často ide o zámer alebo aj nedocenenie zmien právnych noriem. Napríklad, zdanlivo irelevantné zvýšenie minimálnej mzdy spôsobí preliv väčšieho alebo menšieho počtu majetkových trestných činov do priestupkového konania, ktoré nie je vykazované ako trestná činnosť, a tým dôjde k poklesu stavu kriminality bez toho, že by sa z pohľadu poškodených stav podstatne zmenil. Taký „vývoj“ kriminality je teda skôr fiktívny, neobjektívny, neprináša úľavu občanom a ani nevylepšuje reálnu kriminálnu scénu.

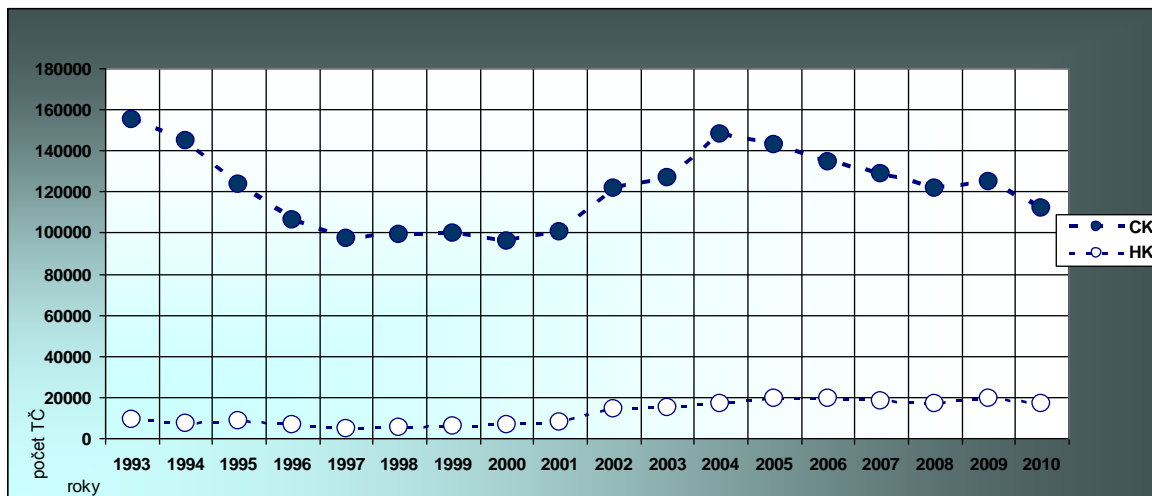
s rokom 2008 predstavuje mierny nárast celkového počtu evidovaných trestných činov o 147. Na základe porovnania celkového počtu trestných činov evidovaných v Slovenskej republike v roku 1993 a v roku 2010 môžeme skonštatovať, že došlo k poklesu celkového počtu o 50 873 trestných činov.

Počas sledovaného obdobia rokov 1993 až 2010 bolo evidovaných každoročne viac ako 4 716 trestných činov ako hospodárska kriminalita, no ich počet neprekročil hranicu 19 518 trestných činov. Najviac trestných činov bolo evidovaných práve v predposlednom roku sledovaného obdobia. Najmenej trestných činov evidovaných ako hospodárska kriminalita bolo v roku 1997. Po uvedenom roku počet trestných činov až do roku 2005 stúpil na 19 245 skutkov, nasledujúce tri roky opäť klesal a predposledný rok sledovaného obdobia dosiahol už spomínanú maximálnu hodnotu. Posledný rok sledovaného obdobia bolo spolu evidovaných ako hospodárska kriminalita 16 781 trestných činov. Pri porovnaní počtu trestných činov evidovaných ako hospodárska kriminalita v roku 1993 a v roku 2010 sme zistili, že došlo takmer k dvojnásobnému nárastu trestných činov.

Hospodárska kriminalita sa na celkovej kriminalite evidovanej v Slovenskej republike podieľala každoročne viac ako 5,1 %, no jej podiel neprekročil hodnotu 18,6 %. Najnižší podiel bol evidovaný v roku 1995 a najvyšší podiel hospodárskej kriminality na celkovej kriminalite dosiahla hospodárska kriminalita v roku 2009. V poslednom roku sledovaného obdobia podiel hospodárskej kriminality na celkovej evidovanej kriminalite tvoril 17,6 %, čo predstavovalo viac ako trojnásobný nárast v porovnaní s prvým rokom sledovaného obdobia.

Po roku 1993 došlo nielen k poklesu počtu o 1 687 hospodárskych trestných činov, ale aj podiel na celkovej kriminalite klesol o 0,9 %, konkrétne na 5,2 %. Naopak, v roku 1995 bol v porovnaní s rokom 1994 zaznamenaný výrazný nárast počtu, a to o 1 426 trestných činov, keď aj podiel na celkovej kriminalite stúpol o 2,6 %. V roku 1996 bol zaznamenaný jeho mierny pokles o 1 %, keď celkový podiel hospodárskej na celkovej kriminalite predstavoval 6,5 %. V roku 1997 sme evidovali opätovný pokles, a to o 1 723 hospodárskych trestných činov, keď podiel klesol na spomínanú minimálnu hranicu 5,1 %. V roku 1998 bol podiel približne na úrovni predchádzajúceho roka a predstavoval 5,2 %. Počet hospodárskych trestných činov až do roku 2005 stúpil na 19 245 skutkov, no podiel hospodárskej kriminality na celkovej kriminalite (s výnimkou roku 2004) stúpil až do roku 2006 na 16,6 %. Počet hospodárskych trestných činov nasledujúce roky až do predposledného roku sledovaného obdobia opätovne klesal na 16 974 trestných činov, čo predstavovalo pokles o viac ako 2 200 trestných činov, pričom sa podiel nasledujúce dva roky pohyboval tesne nad hranicou 16,0 %. Predposledný rok podiel hospodárskej kriminality na celkovej kriminalite evidovanej v SR opätovne stúpol na spomínanú maximálnu hodnotu 18,6 % a podobne stúpol aj počet hospodárskych trestných činov na 19 518. V roku 2010 klesol počet evidovaných trestných činov na 16 781, čo predstavovalo v porovnaní s rokom 2009 pokles o 2 737 skutkov.

Graf 1 Vývoj celkovej a hospodárskej kriminality evidovanej v SR v období rokov 1993 až 2010

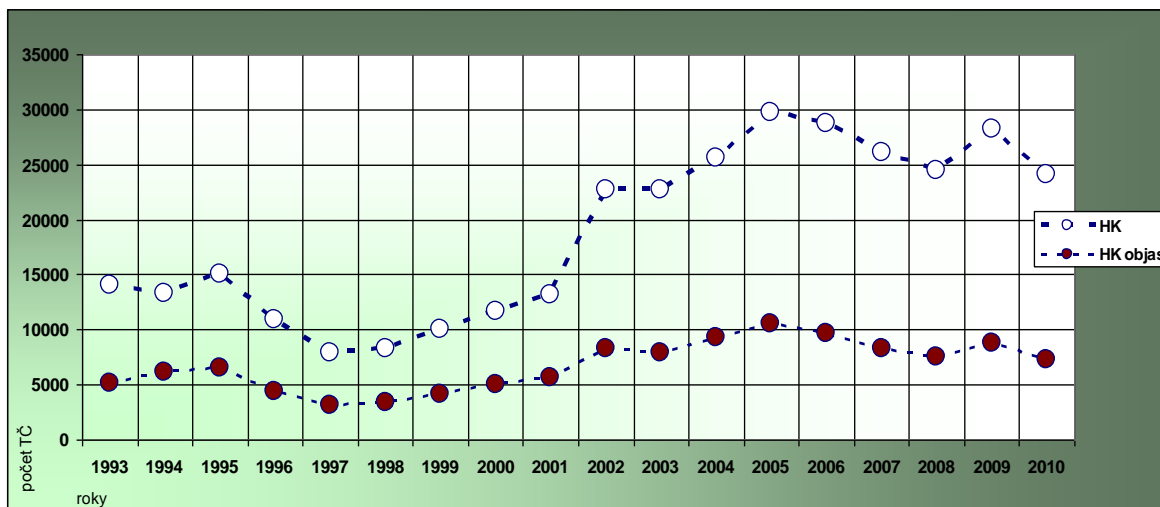
(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií z EŠSK ÚCEP Banská Bystrica)

Na základe porovnania podielu hospodárskej kriminality na celkovej evidovanej kriminalite v SR v prvom a v poslednom roku sledovaného obdobia sme skonštatovali, že došlo k nárastu podielu o 12,5 %, čo predstavovalo, ako už bolo skôr uvedené, takmer trojnásobný nárast. Uvedenú informáciu môžeme hodnotiť ako negatívny jav v spoločnosti.

Graf 1 zachytáva vývoj celkovej a hospodárskej kriminality evidovanej v SR počas sledovaného obdobia, t. j. kvantitatívne údaje o celkovom počte evidovaných spáchaných skutkoch za jednotlivé roky.

Ukazovateľov spokojnosti a následnej dôvery občanov v PZ je aj miera úspešnosti pri objasňovaní evidovaných skutkov spáchaných jednotlivými páchatelmi, prípadne skupinami páchatel'ov. V tomto zmysle sa miera úspešnosti pri objasňovaní spáchaných skutkov počas sledovaného obdobia pohybovala nad hranicou 40 % a dosahovala hodnoty až do 76,2 %, čo predstavovalo každoročne objasnených viac ako 3 177, no menej ako 10 486 trestných činov.

Graf 2 Úroveň objasňovania hospodárskych trestných činov evidovaných v SR v období rokov 1993 až 2010

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií z EŠSK ÚCEP Banská Bystrica)

Počet objasnených trestných činov sa však vyvíjal viac v zhode s evidovanou hospodárskou kriminalitou. Najmenej objasnených trestných činov bolo v roku 1997, keď bol evidovaný aj najnižší počet hospodárskych trestných činov za celé sledované obdobie rokov 1993 až 2010. Úroveň objasňovania pritom v roku 1997 dosiahla v poradí ôsmu najvyššiu hodnotu objasňovania, konkrétne 67,4 %. Najviac objasnených trestných činov bolo v roku 2005, v ktorom bolo evidovaných 19 245 trestných činov, čo predstavovalo druhý najvyšší počet hospodárskych trestných činov evidovaných počas sledovaného obdobia, no v poradí len dvanástu úroveň objasňovania.

Prvých deväť rokov sledovaného obdobia, teda do roku 2001, sa miera úspešnosti pri objasňovaní trestných činov pohybovala (s výnimkou roku 1993) na hranici 70 %. Prelomovým rokom sa javí rok 2002, keď miera úspešnosti klesla o takmer 20 %, a celkovo až do roku 2010 klesala na 44,4 %, t. j. orgány činné v trestnom konaní objasnili každý druhý evidovaný trestný čin. Na základe spracovaných informácií a porovnania počtu objasnených hospodárskych trestných činov v prvom a v poslednom roku sledovaného obdobia môžeme len skonštatovať, že počet objasnených trestných činov stúpol o 2 190, pričom úroveň objasňovania klesla o 13,2 %.

Tabuľka 1 Výška škody spôsobenej páchaním hospodárskej kriminality v SR v rokoch 1993 až 2010¹⁰

	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Celková škoda (v 10 000 Sk)	99800	183719	579624	624417	542914	271307	1146050	1408702	800096	2462490	5711769	3783942	5266757	911959	1171367	836371	836871	1659463

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií z EŠSK ÚCEP Banská Bystrica)

Ako už bolo skôr uvedené, hospodárska kriminalita sa na celkovej kriminalite podieľa menej ako 18,6 %, no zohľadnením výšky spôsobenej škody predstavuje druh kriminality, pri páchaní ktorého dochádza k najvyšším škodám vyčísleným v 10 000 slovenských korún (Sk).

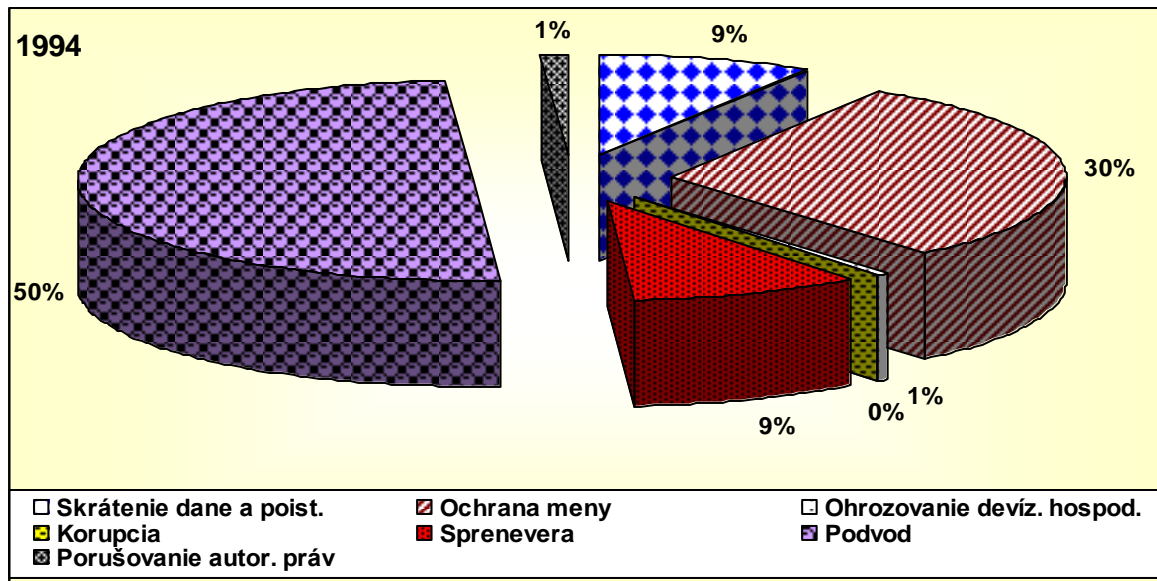
Výška škody spôsobenej páchaním hospodárskej kriminality sa každoročne pohybovala v rozmedzí od 1 miliardy v roku 1993 až do 14 miliárd Sk v roku 2000. Vychádzajúc z tabuľky 1 je evidentne, že výška spôsobenej škody sa prvých šesť rokov pohybovala v rozmedzí od takmer 1 miliardy do viac ako 6 miliárd Sk, pričom prvé štyri roky výška škody stúpala z už spomínanej takmer 1 miliardy na viac ako 6 miliárd Sk. Po roku 1996 však klesá na takmer 3 miliardy, konkrétnejšie 2,7 miliardy Sk. Najvyššie škody počas sledovaného obdobia rokov 1993 až 2010 boli spôsobené páchaním hospodárskej kriminality v rokoch 2003, konkrétne viac ako 15 miliárd Sk a viac ako 52 miliárd Sk v roku 2005. V poslednom roku sledovaného obdobia výška škody spôsobenej páchaním hospodárskej kriminality dosiahla hodnotu vyššiu ako 16 miliárd Sk.

¹⁰ Výška škody je od roku 2009 prerátavaná z výšky škody v tisícoch eur na Sk v konverznom kurze 1 euro = 30,126 Sk.

Štruktúra hospodárskej kriminality

Hospodárska kriminalita sa svojou podstatou a prejavmi výrazne odlišuje od iných druhov kriminality. Tieto trestné činy narúšajú dôveru občanov a ohrozujú spoločensko-ekonomické vzťahy fyzických a právnických osôb, ako aj celej spoločnosti. Zohľadnením materiálneho znaku trestného činu, t. j. spoločenskej nebezpečnosti, je pri trestných činoch patriacich do skupiny hospodárskej kriminality určovaná najmä následkom a spôsobenou škodou.

Graf 3 Prehľad štruktúry hospodárskej kriminality evidovanej v SR v roku 1994

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií ŠÚ SR a ÚCEP Banská Bystrica)

Zohľadnením legislatívnej úpravy do obdobia „1. 1. 2006“, keď bol v platnosti Trestný zákon č. 140/1961 Zb., v znení neskorších zmien a doplnkov, ktorý zaradil hospodárske trestné činy do II. hlavy osobitnej časti, ktorá sa podľa jednotlivých skutkov delila druhovo na:

1. trestné činy proti hospodárskej sústave,
2. trestné činy proti hospodárskej disciplíne,
3. trestné činy proti mene a trestné činy daňové,
4. trestné činy proti predpisom o hospodárskej súťaži, ochranných známkach, chránených vzoroch a vynálezoch a proti autorskému právu.¹¹

Okrem uvedených skupín trestných činov boli trestné činy, ktoré z kriminologického hľadiska patria do hospodárskej kriminality, zaradené do tretej, štvrtej a deviatej hlavy osobitnej časti TZ č. 140/1961 Zb., v prípadoch, že zohľadnením objektívnej stránky spĺňajú podmienky hospodárskej trestnej činnosti¹², napr. korupcia, podplácanie, krádeže (krádeže prepravovaných zásielok z poštových vagónov), sprenevera, podvody a pod.

V máji roku 2005 boli na Slovensku prijaté nové trestné kódexy, zákony č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon a zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok, ktoré nadobudli účinnosť 1. 1.

¹¹ Podrobnejšie Zákon č. 140/1961 Zb. v znení neskorších prepisov - Trestný zákon.

¹² Poznámka: V Číselníkoch a tabuľkách EŠSK zohľadnením takticko-štatistického hľadiska boli označené kódmi 801 až 890.

2006. Rekodifikácia trestného práva sa výrazne hospodárskej kriminality nedotkla, niektoré skutkové podstaty trestných činov boli preradené do inej hlavy a celkovo došlo k zámene poradia jednotlivých hláv osobitnej časti Trestného zákona, podľa ich významu pre spoločnosť.

Trestné činy, ktoré sú začlenené do tejto skupiny kriminality, z pohľadu trestného práva sa odlišujú jednotlivými skutkovými podstatami, najmä objektom a objektívnou stránkou trestného činu. Spoločným, všeobecným objektom týchto trestných činov je záujem spoločnosti na riadnom fungovaní ekonomického systému.

Je potrebné mať na pamäti, že trestné právo plní len subsidiárnu funkciu, to znamená, že ochrana spoločenských vzťahov sa má vykonávať dostupnými prostriedkami iných právnych odvetví. Trestné právo treba uplatniť až vtedy, keď tieto prostriedky nie sú postačujúce na dosiahnutie ochrany daného subjektu. Trestno-právna ochrana ekonomiky pred trestnou činnosťou je realizovaná v zmysle platného Trestného zákona č. 300/2005 Z. z. v ustanoveniach piatej hlavy, v ktorej sú vymedzené trestné činy hospodárske. Piata hlava Trestného zákona sa delí na štyri oddiely:

Trestné činy ohrozujúce trhovú ekonomiku: zneužitie účasti na hospodárskej súťaži, neoprávnené podnikanie, neoprávnené obchodovanie s devízovými hodnotami, porušovanie predpisov o obehu tovaru v styku s cudzinou, porušovania predpisov o nakladaní s kontrolovaným tovarom a technológiami, nepovolená výroba liehu.

Trestné činy proti hospodárskej sústave: skresľovanie údajov hospodárskej a obchodnej evidencie, poškodzovanie finančných záujmov Európskych spoločenstiev, ohrozenie obchodného tajomstva, bankového tajomstva a daňového tajomstva, zneužívanie informácií v obchodnom styku, machinácie pri verejnom obstarávaní a dražbe, poškodzovanie spotrebiteľa.

Trestné činy proti mene a trestné činy daňové: falšovanie, pozmeňovanie a neoprávnená výroba peňazí a cenných papierov, uvádzanie falšovaných, pozmenených a neoprávnené vyrobených peňazí a cenných papierov, výroba a držba falšovateľského náčinia, ohrozovanie obehu peňazí, falšovanie a pozmeňovanie kontrolných technických opatrení na označenie tovaru, falšovanie, pozmeňovanie a nedovolená výroba kolkových známk, poštových cenín, nálepiek a poštových pečiatok, skrátenie dane a poistného, neodvedenie dane a poistného, nezaplatenie dane.

Trestné činy proti priemyselným právam a proti autorskému právu: porušovanie práv k ochrannej známke, označeniu pôvodu výrobku a obchodnému menu, porušovanie priemyselných práv, porušovanie autorského práva.¹³

Jednotlivé druhy trestných činov, okrem už uvedených trestných činov spadajúcich aj z pohľadu TZ medzi trestné činy hospodárske, sú obsiahnuté v nasledovných hlavách a ustanoveniach Trestného zákona:

V ustanoveniach štvrtej hlavy Trestného zákona sú vymedzené trestné činy proti majetku. Napriek tomu, že táto hlava nepozostáva z oddielov, môžu sa z hľadiska hospodárskej kriminality nasledujúce ustanovenia rozdeliť do troch skupín.

Prvú skupinu predstavujú trestné činy krádež (v prípadoch, že spĺňajú podmienky hospodárskej trestnej činnosti), sprenevera, nevyplatenie mzdy a odstúpného, neoprávnené užívanie cudzej veci, neoprávnené používanie cudzieho motorového vozidla, podvod (úverový podvod, poisťovací podvod, subvenčný podvod), neoprávnené obohatenie, podvodný úpadok, zavinený úpadok, prevádzkovanie nepoctivých hier a stávk, nepovolená prevádzka lotérií a iných podobných hier, zatajenie vecí, v prípadoch, keď spĺňa podmienky

¹³ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

hospodárskej kriminality aj machinácie v súvislosti s vyrovnávacím alebo konkurzným konaním, marenie konkurzného alebo vyrovnávacieho konania.¹⁴

Skutkové podstaty predmetnej trestnej činnosti spočívajú v neoprávnenom obohatení sa na škodu cudzieho majetku a typickou pohnútkou je ziskuchtivosť.

Druhú skupinu tvoria trestné činy, ktorých skutkové podstaty spočívajú v úmyselnom poškodzovaní cudzieho majetku. Páchateľ tu spôsobí škodu nielen pre vlastný úžitok, ale spravidla zo zlomyseľnosti, pomstychtivosti a pod. Sú to konkrétne trestné činy: „poškodzovanie cudzej veci, v prípadoch, keď spĺňa podmienky hospodárskej kriminality, porušovanie povinností pri správe cudzieho majetku, poškodzovanie veriteľa, zvýhodňovanie veriteľa, zneužívanie vlastníctva a poškodenie a zneužitie záznamu na nosiči informácií.“¹⁵

Pre tretiu skupinu je typické, že objektívne stránky skutkových podstat týchto trestných činov spočívajú v ukrývaní a prevedení si vecí pochádzajúcich z trestnej činnosti: podielníctvo, v prípadoch, keď spĺňa podmienky hospodárskej kriminality, a legalizácia príjmu z trestnej činnosti.

V ustanoveniach šiestej hlavy trestného zákona, kde sú vymedzené trestné činy všeobecne nebezpečné a proti životnému prostrediu, ktoré sa delia na 2 oddiely:

Trestné činy všeobecne nebezpečné: všeobecné ohrozenie, v prípade, keď spĺňa podmienky ekonomickej kriminality, poškodzovanie a ohrozovanie prevádzky všeobecne prospešného zariadenia.

Trestné činy proti životnému prostrediu: ohrozenie a poškodenie životného prostredia, porušovanie ochrany rastlín a živočíchov, pytlactvo.

V ustanoveniach ôsmej hlavy Trestného zákona sú vymedzené trestné činy proti poriadku vo verejných veciach. Hospodárskej kriminality sa dotýka druhý a tretí oddiel tejto hlavy: **trestné činy verejných činiteľov:** zneužívanie právomoci verejného činiteľa, v prípadoch, keď spĺňa podmienky ekonomickej kriminality, a **korupcia:** prijímanie úplatku, podplácanie, nepriama korupcia.¹⁶

K páchaniu hospodárskej kriminality dochádza vo všetkých sektoroch ekonomiky, najmä však v daňovej oblasti, oblasti práva duševného vlastníctva a v bankovom a v poisťovacom sektore. Z hľadiska druhov trestných činov sú najfrekvencovanejšími trestné činy sprenevery, všetky druhy podvodu, legalizácia príjmu z trestnej činnosti, trestné činy daňové, porušovanie autorského práva a ďalšie.

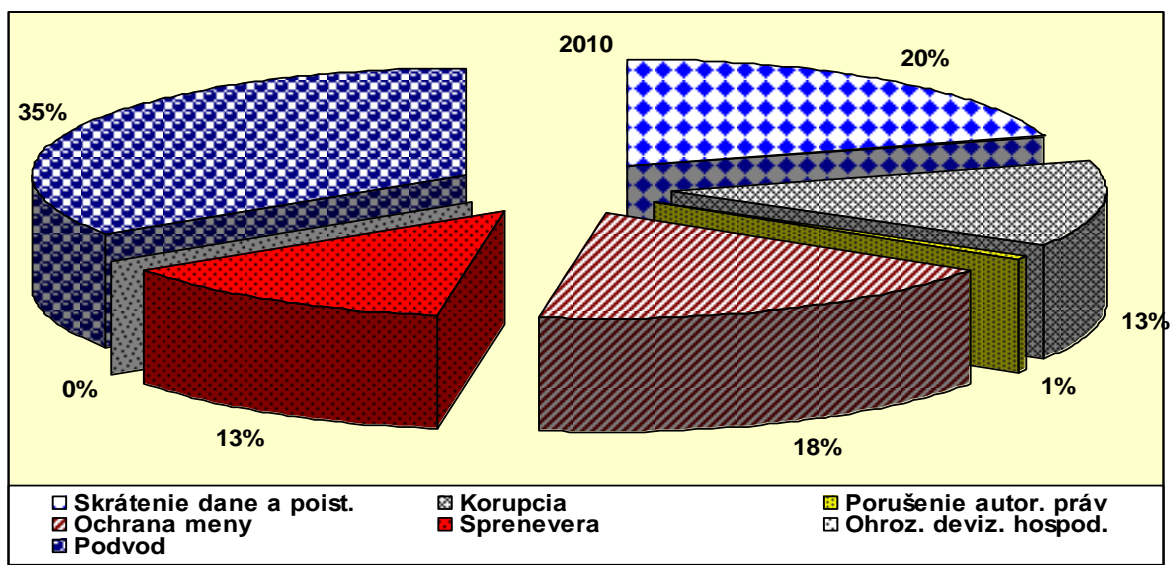
Zohľadnením štruktúry hospodárskej kriminality boli v sledovanom období rokov 1993 až 2010 najčastejšie páchané trestné činy podvody a trestné činy ochrana meny. Úroveň objasňovania bola však najnižšia pri trestných činoch ochrana meny, keď dosahovala len mierne viac ako 2 %, no neprekročila počas sledovaného obdobia 16 %. Úroveň objasňovania druhého najpočetnejšie sa vyskytujúceho trestného činu sa pohybovala v rozmedzí od 67,3 % do 88,8 %, výnimku predstavoval rok 2010, keď úroveň objasňovania bola 43,6 %, teda celkovo najnižšia za celé sledované obdobie.

¹⁴ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

¹⁵ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

¹⁶ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon

Graf 4 Prehľad štruktúry hospodárskej kriminality evidovanej v SR v roku 2010

(Zdroj: Vlastné výpočty z informácií ŠÚ SR a ÚCEP Banská Bystrica)

Najmenej často sú evidované trestné činy ohrozenie devízového hospodárstva, korupcia a porušovanie autorských práv. Najvyššiu úroveň objasňovania dosahuje trestný čin porušovanie autorských práv, ktorá predstavovala každoročne (s výnimkou roku 2010) viac ako 87 % a niektoré roky, napríklad v roku 1995, dosiahla 100 %. Podobne aj úroveň objasňovania trestného činu korupcie sa pohybovala počas sledovaného obdobia v rozmedzí od 55,4 % do 100 %, ktoré dosiahla v roku 1997 a 1998.

Zhrnutie

Počet hospodárskych trestných činov sa počas sledovaného obdobia rokov 1993 až 2010 pohyboval v rozmedzí od 4 716 trestných činov evidovaných v roku 1997 do 19 518 trestných činov evidovaných v roku 2009. Porovnaním počtu uvedených trestných činov evidovaných v prvom a v poslednom roku sledovaného obdobia sme zistili, že došlo k ich poklesu o 7 850 trestných činov.

Podiel hospodárskej kriminality na celkovej evidovanej kriminalite sa pohyboval počas sledovaného obdobia od 5,1 % v roku 1997 až do 18,6 % v roku 2009. V roku 2010 podiel dosiahol hodnotu 17,6 %. Takmer každý pätnásty až šestnásty trestný čin evidovaný v SR bol hospodársky trestný čin. Posledné roky sledovaného obdobia to bol už len každý piaty až šiesty trestný čin.

Počas sledovaného obdobia sa počet objasnených hospodárskych trestných činov pohyboval v rozmedzí od 3 372 v roku 1998, no neprekročil 10 486 trestných činov objasnených v roku 2005. Prítom pri porovnaní počtu hospodárskych trestných činov objasnených v prvom a v poslednom roku sledovaného obdobia sme zistili, že došlo k ich nárastu o 2 190 skutkov.

Úroveň objasňovania hospodárskej kriminality sa pohybovala v rozmedzí od 44,3 % v roku 2008 až do 76,2 % v roku 2001. Porovnaním úrovne objasňovania dosiahnutej v prvom a v poslednom roku sledovaného obdobia sme zistili, že došlo k jej poklesu o 13,2 %.

Najčastejšie sa vyskytujúcim trestným činom boli podvody, ktoré každoročne dosahovali úroveň od 1 769 v roku 1998 až do 7 176 trestných činov evidovaných v roku 2002. Najmenej početne sa vyskytovali trestné činy ohrozenie devízového hospodárstva, ktorých počet sa

pohyboval od 0 trestných činov evidovaných v rokoch 2004, 2005, 2007 a 2008 až do 37 evidovaných v roku 1994. Porovnaním roku 1994 a posledného roku sme zistili, že počet trestných činov uvedeného typu klesol celkovo o 36 skutkov.

Najvyššiu úroveň objasňovania dosahovali trestné činy korupcie, ktoré sa pohybovali v rozmedzí od 55,4 % v roku 2010 až do 100 % v roku 1997 a 1998.

Najnižšiu úroveň objasňovania dosahoval trestný čin ochrana meny, ktorá sa pohybovala v rozmedzí od 2,2% v roku 2010 až do 15,6 % v roku 1999.

Výška škody spôsobenej páchaním hospodárskej trestnej činnosti sa pohybovala od takmer 1 miliardy Sk v roku 1993 do 57 miliárd Sk v roku 2003.

Literatúra

DWORZECKI, J., SZYMCZYK, J. *Kryminologia. Wybrane zagadnienia*. Gliwice : Gliwicka Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości & Oficyna drukarska Z. Spyra. 2010, 297 s. ISBN 978-83-61401-24-7.

HORVÁTHOVÁ, A., ONDICOVÁ, M. 2009. Vývoj kriminality po vstupe Slovenskej republiky do Európskej únie. In *Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie „Slovensko v Európskej únii“ konanej dňa 30.9.2009*. Bratislava. ISBN 978-80-8054-477-5.

KOLEKTÍV AUTOROV *Kriminológia – osobitná časť, II. diel*, Bratislava : Akadémia Policajného zboru, 2001. s. 314. ISBN 80-8054-167-1.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. et. al. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C. H. Beck. 2005, s. 544. ISBN 80-7179-813-4.

ONDICOVÁ, M. 2007. Vývoj kriminality v SR za obdobie rokov 1989 - 2006, s. 68. *Stratégia prevencie kriminality v SR na roky 2007 - 2010*.

ONDICOVÁ, M. 2006. Porovnanie vývoja kriminality v Slovenskej republike so susednými krajinami za obdobie rokov 1999 - 2005. In *Zborník zo Stáleho medzinárodného seminára „Aktuálne problémy kriminologickej prognostiky V.“* Bratislava : Akadémia PZ, 2006. 192 s. ISBN 80-8054-390-9.

ONDICOVÁ, M. 2010. Vývoj evidovanej kriminality v Slovenskej republike za obdobie rokov 1993 – 2009. In *Policajná teória a prax 'Police Theory and Practice* : časopis Akadémie PZ v Bratislave. -ISSN 1335-1370. - Roč. 18, č.3 (rok 2010). s. 77-87.

ZAPLETAL, J. a kol. *Kriminologie II. Díl, zvláštní část*, Praha : PA ČR 2004, ISBN 80-85981-28-9.

Vlastné a nepublikované grafické spracovanie štatistických informácií.

Výstupy z Evidenčno-štatistického systému kriminality Policajného zboru Slovenskej republiky KSM1 100 za roky 1989 až 2010. ÚCEP Banská Bystrica.

Zákon NR SR č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon.

Zákon č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení ďalších úprav.

Key words: economic crime, crime situation, crime structure, the level of detection of crime.

Summary

The article summarizes information on the development of crime registered in the Slovak Republic since "the independent Slovak Republic", i.e. from 1993 to the last registered year 2010. Article also focuses at the level of economic crime detection as well as its share in total crime registered in the Slovak Republic for the mentioned period. In conclusion, there is

an indication of the change in the structure of economic crime registered in the Slovak Republic between the years 1993 and 2010.

*mjr. PhDr. Magdaléna Ondicová, PhD.
Katedra kriminológie
Akadémia Policajného zboru v Bratislave
e-mail: magdalena.ondicova@minv.sk*

Recenzent: doc. Ing. Miroslav Lisoň, PhD.